

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ
ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою КЗВО

«Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради», протокол № 4

від «09» 06 2022 р.

Голова вченої ради

Л.К. Задорожна

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Методологія наукових досліджень в галузі освіти

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий)

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

2022 – 2023

Навчальна програма з дисципліни «Методологія наукових досліджень в галузі освіти» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Розробник: Стрельбицька Світлана Михайлівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач

Навчальна програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту (протокол № 9 від «01» 06 2022 р.)

Завідувач кафедри

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Гарант освітньої програми

(Підпис)

(Прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «**Методологія наукових досліджень в галузі освіти**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки докторів філософії спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система загальних принципів і підходів наукового пізнання, методи, технології пізнання та методологічні основи організації наукової діяльності.

Місце навчальної дисципліни згідно структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми в структурі освітнього процесу: обов'язкова компонента.

Програма навчальної дисципліни складається з змістового модулю:

Змістовий модуль 1. Концептуальні основи наукового пізнання

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень в галузі освіти» – полягає в формуванні здатності до застосування методологічних принципів і методів наукової діяльності, опанування знаннями та навичками з організації науково-дослідної діяльності та сприяння розвитку наукового світогляду й творчого мислення.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «**Методологія наукових досліджень в галузі освіти**» є:

- сформувати цілісну систему знань теоретичних основ методології та організації наукової діяльності, оволодіння та подальше вільне оперування професійною термінологією, використовуваною в професійній діяльності; комплекс знань та вмінь, які допоможуть їм у майбутньому здійснювати діяльність пошукового і творчого характеру в процесі виконання своїх професійних обов'язків;

- ознайомити з вимогами, що пред'являються до наукових досліджень, основами їх планування та організації, методам обробки, аналізу емпіричних даних та їх оформлення;

- характеризувати та систематизувати знання щодо інструментарію наукових методів;

- сформувати навички ефективної роботи з джерелами інформації;

- сформувати вміння та навички орієнтуватись у системі організації процесу наукової діяльності, застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження;

- розвивати здатності самостійно здобувати за допомогою інформаційних технологій і використовувати нові знання і вміння в практичній діяльності;

- систематизувати знання щодо правових основ академічної доброчесності;

- формування відповідального ставлення до наукової діяльності, прагнення поповнювати знання;

- сприяти розвитку професійних умінь з аналітичного формулювання та презентації результатів проведеного наукового дослідження;

- підвищувати наукову грамотність здобувачів освітньо-наукового рівня доктор філософії.

Дисципліна «Методологія наукових досліджень в галузі освіти» забезпечує оволодіння здобувачами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-науковою програмою.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми спеціальності, дисципліна забезпечує набуття аспірантами наступних компетентностей:

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми спеціальності, дисципліна забезпечує набуття аспірантами наступних компетентностей:

1. Інтегральна:

– здатність розв'язувати комплексні проблеми у галузі освіти/педагогіки у процесі дослідницько-інноваційної та професійної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

2. Загальні (ЗК): ЗК1, ЗК3, ЗК5.

ЗК1. Здатність до абстрактного і критичного мислення, оцінювання й синтезу нових та комплексних ідей.

ЗК3. Здатність організувати і здійснювати наукові дослідження.

ЗК5. Здатність спілкуватися в усній та письмовій формі українською та англійською мовами з метою презентації і обговорення результатів наукового дослідження.

3. Спеціальні (фахові, СК): СК1, СК3, СК4, СК7.

СК1. Здатність застосовувати концептуальні та методологічні знання з освітніх, педагогічних наук.

СК3. Здатність до пошуку, обробки, аналізу та узагальнення інформації для проведення самостійних наукових педагогічних досліджень в освітній галузі.

СК4. Здатність ініціювати, розробляти, реалізовувати та управляти дослідницько-інноваційними та освітніми проектами.

СК7. Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології у науковій та професійній діяльності.

4. Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна (ПРН): ПРН1, ПРН3, ПРН5, ПРН6, ПРН9, ПРН10, ПРН12, ПРН13, ПРН14, ПРН17.

ПРН1. Аналізувати, оцінювати та розвивати наукові ідеї.

ПРН3. Вміти започатковувати, планувати, реалізовувати та коригувати наукове дослідження, демонструвати високий ступінь самостійності та інноваційності у цьому послідовному процесі.

ПРН5. Спілкуватися академічною українською та англійською мовами у професійній діяльності та дослідженнях, наукових та експертних знань з науковою спільнотою та громадськістю в галузі освіти.

ПРН6. Презентувати результати наукових досліджень та обґрунтовувати висновки у науковому та освітньому контексті.

ПРН9. Володіти концептуальними та методологічними знаннями в галузі освіти і педагогіки та застосовувати їх на практиці.

ПРН10. Знати та використовувати сучасну, термінологію новітні теорії, концепції, технології у сфері наукового дослідження та освітньої практики.

ПРН12. Здійснювати критичний аналіз, огляд і узагальнення різних наукових поглядів у галузі дослідження.

ПРН13. Використовувати результати національних та зарубіжних наукових досліджень та позитивних практик.

ПРН14. Ініціювати, організувати та реалізовувати дослідницько-інноваційні та освітні проекти, складати проектні пропозиції щодо залучення фінансування, застосовувати механізми реєстрації прав інтелектуальної власності.

ПРН17. Знати і застосовувати ІКТ-технології для реалізації дослідницької та професійної діяльності.

Очікувані результати навчання дисципліни. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- понятійно-термінологічний апарат науки та наукової діяльності;
- сучасні тенденції, напрями і закономірності розвитку вітчизняної науки в умовах глобалізації та інтернаціоналізації;
- стан наукової діяльності в Україні та за кордоном;
- методологічні та теоретичні основи наукових досліджень, вимоги до організації наукової діяльності;
- методики дослідження, їх зміст і принципи розробки;
- методику пошуку й обробки наукової інформації;
- засоби і методи наукового пізнання, особливості та способи проведення наукового експерименту;
- особливості планування та організації теоретичних та експериментальних досліджень;
- особливості застосування статистичних методів обробки результатів дослідження;
- вимоги до публікації наукових результатів та її структуру;
- форми представлення результатів дослідження для практичного використання;
- інформаційне забезпечення наукової діяльності;
- загальні вимоги до оформлення наукового дослідження;
- сутність академічної доброчесності та її порушення, Етичний кодекс ученого України;

уміти:

- виконувати обґрунтування актуальності і новизни, теоретичної та практичної значущості результатів наукових досліджень;
- формулювати тему, проблему та мету наукового дослідження; виділяти об'єкт і предмет дослідження;
- розробляти план проведення наукової роботи;
- проводити наукове дослідження із застосуванням емпіричних методів;
- збирати й обробляти інформацію, необхідну для проведення наукової діяльності;

- використовувати існуючі інформаційні ресурси з різних джерел, аналізувати й обробляти інформацію;
- аналізувати, оцінювати і порівнювати різні теоретичні концепції в галузі дослідження і робити висновки;
- проводити та впроваджувати наукові дослідження у відповідності до нормативно-правових вимог;
- виконувати оформлення, презентацію, захист та впровадження результатів наукової роботи;
- використовувати хмарні сервіси GOOGLE у науковій та науково-організаційній діяльності;
- використовувати теоретичні знання про академічну доброчесність та Етичний кодекс ученого України;
- генерувати власні нові наукові ідеї, повідомляти свої знання та ідеї науковому співтовариству, розширюючи межі наукового пізнання;
- об'єктивно оцінювати (критикувати) отримані наукові результати на основі застосування інтегрованих знань інших дисциплін та системного аналізу;
- оформляти та узагальнювати результати наукової діяльності та впроваджувати їх у практику;
- планувати і прогнозувати свій подальший професійний розвиток.

Організація навчального процесу здійснюється за кредитною системою, відповідно до вимог Болонського процесу.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин, що становить 4 кредити ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Концептуальні основи наукового пізнання

Тема 1. Організація та здійснення наукової діяльності в Україні

Науковий апарат (категорії науки). Сутність поняття, завдання та види науки і наукової діяльності. Етапи становлення, розвитку науки та наукової діяльності. Наукова діяльність, її види та форми в системі вищої освіти України. Форми організації та управління наукою в Україні. Основні засади організації наукової діяльності в Україні. Науково-дослідницька діяльність як соціальний феномен: сутність та значення для суспільного прогресу. Науково-дослідницька робота здобувачів у ЗВО. Стан науки та наукової діяльності в Україні (за оцінками вітчизняних та зарубіжних експертів). Адміністративно-правове регулювання наукової та інноваційної діяльності. Державна політика у науковій сфері в зарубіжних країнах: можливості імплементації досвіду для України. Актуальні питання напрямків удосконалення сучасної державної політики у сфері наукової діяльності.

Тема 2. Методологія наукового пізнання: поняття, класифікаційні рівні та основні принципи. Емпіричні методи (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент). Експериментальні методи

Специфіка наукового знання. Основні тенденції розвитку сучасного наукового пізнання. Методологія наукового дослідження. Основні методи наукових досліджень. Загальнофілософські (загальні) методи досліджень. Загальнонаукові методи досліджень (системний, історичний, логічний, моделювання тощо). Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання. Емпіричне пізнання, головне завдання, форма отриманого знання, методи. Теоретичне пізнання, головне завдання, форма отриманого знання. Основні функції теорії. Поняття та загальна характеристика емпіричних методів наукового дослідження. Спостереження як емпіричний метод наукового дослідження. Експеримент як емпіричний метод наукового дослідження. Емпіричні методи: вимірювання, порівняння. Характеристика методів експериментально-теоретичного рівня (аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання тощо). Сутність методів теоретичного рівня. Характеристика методів теоретичного рівня (ідеалізація, формалізація, аксіоматика, гіпотеза, теорія). Абстрагування та ідеалізація. Методи аналізу, класифікації і побудови теорій. Наукові закони, регулярність та випадковість. Математичне опрацювання результатів експериментального дослідження.

Тема 3. Технологія наукового дослідження

Процес наукового дослідження і його характеристика. Етапи науково-дослідної роботи. Напрямок, проблема, тема в науково-дослідних розробках. Визначення робочої гіпотези. Об'єкт і предмет наукового дослідження, їх класифікація. Визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. Теоретичні та прикладні наукові дослідження. Структура і правила оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу. Бібліографічний апарат наукових досліджень. Інформаційний пошук у процесі науково-дослідної роботи.

Тема 4. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Інформаційний простір науковця. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень. Національна система науково-технічної інформації. Бібліотечно-бібліографічні джерела інформації у наукових дослідженнях. Технологія роботи з інформаційними джерелами. Види наукових, навчальних і довідково-інформаційних видань. Класифікація наукових документів. Наукові документи: первинні, вторинні. Електронні ресурси. Теорія та практика динамічного читання й раціональної роботи з науковою літературою. Використання апарату посилань і цитат. Плагіат. Вимоги до оформлення бібліографічного опису літератури у списку використаних джерел. Наукометричні платформи. Індекс цитування, індекс Гірша, імпаکت-фактор. Апробація та публікація результатів наукового дослідження. Види наукових публікацій. Наукова монографія. Наукова стаття. Тези наукової доповіді (повідомлення). Наукова доповідь (повідомлення). Мова та стиль наукового дослідження. Вимоги ДАК України до якості та оформлення результатів науково-технічних досліджень у дисертаційній роботі. Хмарні сервіси GOOGLE у науковій та науково-організаційній діяльності.

Тема 5. Узагальнення результатів експериментального дослідження

Методи зведення результатів експериментальних досліджень. Задачі візуалізації. Подання результатів досліджень у таблицях. Графічні методи відображення результатів дослідження. Лінійна діаграма. Стовпчикова діаграма. Секторна діаграма. Excel як засіб візуалізації експериментальних даних.

3. Рекомендована література

Основна:

1. Адміністративно-правове забезпечення управління у сфері науки : підручник : за заг. ред. проф. Т. О. Коломоєць Київ : Істина, 2018. 145 с.
2. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Хрестоматія з історії та філософії науки : навчально-методичний посібник для підготовки докторів філософії PhD ХДУ. Херсон, 2018. 158 с.
3. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків : Право, 2019. 368 с.
4. Дзьобань О. П. Догматичний напрям методології формування сучасної національної доктрини приватного права. Право України. 2019. №1. С. 42-57.
5. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник. Вид. Центр навч. літ. 2019. 350 с.
6. Ладанюк А. П. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2020. 352 с.
7. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях) : навч. посіб. Суми : СНАУ, 2020. 220 с.
8. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
9. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.

Додаткова:

1. Бублик С. Г. Тематичне ядро публікацій дослідника: наукометр. підхід. Наука та наукознавство. 2019. № 4(106). С. 52-67.
2. Бублик С. Г. Світові тенденції розвитку системи вищої освіти та місце в ній дослідницького процесу. Наука та наукознавство : міжнар. наук. журн. 2019. № 1(103). С. 46-67.
3. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень : Навчальний посібник. Київ : Вид. Ліра-К, 2018. 352 с.
4. Загальні вимоги до оформлення наукової, навчальної та навчально-методичної літератури : метод. рек. для наук.-пед. працівників / уклад.: Н. М. Ніколаєнко, Т. О. Рудич. Харків : ХНТУСГ, 2019. 83 с.
5. Мриглод О. І. Наукометрія та управління науковою діяльністю: вкотре про світове та українське. Вісн. Нац. акад. наук України. 2019. № 9. С. 81-94.
6. Надикто В.Т. Методологія наукових досліджень : посібник-практикум для виконання лабораторних робіт. Мелітополь : Люкс, 2020. 94 с

7. Філософія науки : курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів III рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання // О.П. Сидоренко. Одеса : ОДАУ, 2019. 156 с.

8. Якимчик А. І. Щодо проблеми використання в Україні наукометричних показників: на прикладі аналізу публікаційної активності окремого науковця. Вісн. Нац. акад. наук України. 2020. № 9. С. 66-77.

Нормативно-правові акти

Закони України:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page> (дата звернення: 30.09.2021).

2. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 30.09. 2021).

3. Про наукову і науково-технічну експертизу : Закон України від 10.02.1995 №51/95-ВР (в ред. від 05.12.2012) зі змін. і допов. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.09.2021).

4. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки : Закон України від 11.07.2001 № 2623-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення: 30.09. 2021).

Постанови Кабінету Міністрів України

1. Про затвердження Положення про атестацію наукових працівників : постанова КМ України від 13.08.1999 № 1475 (в ред. від 21.08.2014) зі змін. і допов. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1475-99-%D0%BF?test=XNLMf5x.qwJg.R YwZiDPXfpCHI45ks80msh8Ie6> (дата звернення: 01.10. 2021).

2. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) КМ України від 23 березня 2016 р. № 261 зі змін. і допов. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.10. 2021).

Накази Міністерства освіти і науки України

1. Деякі питання експертних рад з питань проведення експертизи дисертаційних робіт Міністерства освіти і [...] : наказ МОН України від 14.09.2011 № 1058. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1167-11> (дата звернення: 01.10. 2021).

2. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації. Наказ МОН України від 12.07.2019 № z0640-19. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11> (дата звернення: 01.10. 2021).

3. Стосовно вибору пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень вищих навчальних закладів Міністерства освіти і науки : лист МОН України від 10.09.2010 № 1/9-617. URL: http://www.mon.gov.ua/files/normative/newstmp/2010/13_09/19917 (дата звернення: 01.10. 2021).

4. Етичний кодекс ученого України. URL: http://znc.com.ua/ukr/news/2009/200_90123ethic.php (дата звернення: 01.10. 2021).

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 02.10. 2021).
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 02.10. 2021).
3. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua> (дата звернення: 02.10. 2021).
4. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В.І.Вернадського. URL: <http://www.nbiv.gov.ua> (дата звернення: 02.10. 2021).

4. Форма підсумкового контролю результатів навчання: іспит

5. Методи контролю результатів навчання

Поточне опитування, перевірка письмових завдань, взаємоконтроль (взаємооцінювання), самоконтроль (рефлексія, самооцінювання), іспит.

Поточний контроль (оцінювання усних і письмових відповідей під час практичних занять, виступи з доповіддю та захист індивідуальних робіт, поточне тестування після вивчення змістовних модулів.

Контроль за самостійною роботою (перевірка зошитів для самостійної роботи із законспектованим навчальним матеріалом та виконання завдань при підготовці до практичних занять тощо).

Підсумковий контроль (проведення іспиту).

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінювання.